

Олена Порпуліт, к. філол. н., докторант

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ І СОЦІАЛЬНИЙ РЕГІСТРИ ЧАСОВОГО ВИМІРУ МЕДІАПРОСТОРУ

Olena Porpulit, PhD in Philology, ScD candidate

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

INDIVIDUAL AND SOCIAL REGISTERS OF TIME MEASUREMENT IN MEDIA SPACE

The following article mentions the reduced perception concept of space-time parameters in social, political, cultural, psychological, everyday life of a person due to the increase in time tension. The ambivalence of the space-time configuration of media space is emphasized: on the one hand, the distance is determined through the speed of communication, on the other, the time interval, which is shortened by electronic devices to its maximum, practically denounces the physical, non-network space. In fact, it is more connected with the skill of "speed-time abilities" in a particular media space, rather than with the limits and boundaries. The individual and social registers of time measurement in media space are determined, the leading parameters of their implementation are emphasized. Symmetry and congruence of individual and social registers are highlighted: collage – usage of rhizome, demassification – globalisation, polychronicity – monochronicity, temporality beyond circumstances – situational temporality.

Keywords: media space, collage – usage of rhizome, demassification – globalisation, polychronicity – monochronicity, temporality beyond circumstances – situational temporality.

Піднесення культури поспіху («hurried culture»), ескалація часового напруження спричинили редуковане сприйняття просторово-часових параметрів, у межах яких людина конструє, планує, проживає власне соціальне, політичне, психологічне, культурне, буденне життя тощо. З одного боку, інтенсифікація технологічного оснащення, інформаційно-комунікаційна модернізація надають можливості сучаснику вільно взаємодіяти один із одним у будь-якій сфері людського функціонування і життєдіяльності, з іншого, «снігова кульковість» інформації формує та постійно підтримує у нього відчуття запізненості й проживання власного життя в режимі дедлайн, провокує нездатність лінійно, уникаючи ситуацій цейтноту, розставляти життєві пріоритети. Означені процеси стали предметом зацікавленості науковців, які концентрують увагу на «нівелюванні», «усуненні» (зі знаком плюс) просторово-часових кордонів і меж існування людини ХХІ століття (М. Кастельс, Д. Лалл, Д. Мак-Квейл, М. Маклюєн, Дж. Б. Томпсон, Е. Тоффлер), або, навпаки, які наголошують на соціальних, психологічних (переважно негативних, руйнівних) наслідках прискорення ритмів життя людини (З. Бауман, У. Бек, Т. Еріксон). Аксиологічна подвійність просторово-часових параметрів життя і буття сучасника дають змогу углядіти в означених категоріях потенціал підтасовування й жонглювання, здійснюваних як з боку індивіда, так і з боку суспільства загалом. На маніпулятивному потенціалі часу наголошував Е. Тоффлер: «Кожна цивілізація приносить із собою не лише зміни в повсякденне ставлення людей до часу, вона змінює також розумові мапи їхнього часу. Третя хвиля малює ці тимчасові мапи зовсім по-новому»¹. Дотичними до зазначеного є наукові доробки з акцентом на трансформації сучасного просторового досвіду, багатовимірності соціального простору й перетворенні простору природного (Й. Дзялошинський, А. Лефевр, С. Маккуайр, М. Фуко), на підкресленні соціально-культурної природи часу (В. Брайсон, Е. Дюркгейм, С. Лішаєв, Е. Тоффлер, М. Яцино). У межах соціальнокомунікаційного підходу, що «виявляється через відображення інформаційно-

¹ Тоффлер, Е. (2000). *Третя хвиля*. Київ: Вид. дім «Всесвіт», 264.

комунікаційного та соціального контекстів досліджуваного об'єкта як конгруентних параметрів»¹, провідні ознаки часового виміру сучасного медіапростору вперше стають предметом дослідження.

Обравши за робочу версію визначення медіапростору як «електронної системи, в якій групи людей можуть працювати разом, навіть якщо вони не проживають в одному місці або не є присутніми в ньому одночасно»², акцентуємо увагу на часовому вимірі медіапростору, який Р. Стултс і колеги виокремили як одну з провідних якостей, пор.: «У медіапросторі люди можуть створювати в режимі реального часу візуальні й звукові середовища, які охоплюють фізично окремі області»³. Поняття відстані в медіапросторі набуває статусу амбівалентної просторової конфігурації, оскільки, з одного боку, визначається через швидкість здійснення комунікації, з іншого, часовий інтервал, зведений електронними засобами до миттєвості, практично нівелює, нуліфікує фізичний, немережевий простір, – по суті, ми маємо страву не з межами і кордонами, відстані між якими прагнемо перебороти, а з вправністю «швидкісно-часових здібностей» конкретного медіапростору, з властивістю медіапростору просторове-часове дистанціювання скоротити до «тут і зараз». Відповідно у формулі вимірювання відстані між точкою А і точкою В: $S=vt$, – акцент з прямопропорційної залежності відстані (s) від часу (t) і швидкості (v) зміщується на пропорційність зворотню: чим меншим є час, тим вищою має бути швидкість і, навпаки, збільшення часу уповільнюватиме швидкість. Цікавим у цьому ракурсі є поняття «нетерпляча заявка», активно використовуване в межах теорії черг і пов'язане з «деякими видами інформації, ...що з часом втрачають актуальність, ...час її цінності (інформації – *О. П.*) обмежений»⁴. «Нетерпляча заявка» зникає «з системи у випадку перевищення певного допустимого (в загальному випадку принагідного) часу перебування»⁵. Щодо медіапростору, «нетерпляча заявка» експонована тими пошуковими запитам чи комунікативними ситуаціями, які не отримують миттєвого чи швидкого реагування з погляду актора. Наприклад, при введенні в пошукову систему Google термінів «медіапростір», «пошуковий запит», «комунікативна ситуація», «нетерпляча заявка» отримуємо такі результати: «*медіапростір*» – 125000 результатів (0,30 сек.); «*пошуковий запит*» – 1030000 (0,37 сек.); «*комунікативна ситуація*» – 735000 (0,40 сек.); «*нетерпляча заявка*» – 8970 (0,44 сек.), відповідно при одночасному введенні цих термінів у пошукові вікна термін «*нетерпляча заявка*» має найбільшу вірогідність перевищити допустимий, ще раз наголосимо, з погляду актора, час перебування у черзі: найменша кількість результатів (R) за найбільший час (T) свідчить про найнижчий рівень продуктивності реагування (Pr): $Pr = R/T$ (Див. рис.1).

Інтенсифікація технологічних удосконалень, тенденції глобалізації й всеосяжність процесів омереження суспільства початку ХХІ століття дають змогу потрактувати медіапростір як автономну, динамічну систему, здатну до самопородження, обміну інформацією і здійснення комунікації практично в будь-якій сфері життєдіяльності людини; як своєрідну матрицю технологічних (мобільність, інтерактивність, конвергенція, ризомність), територіальних (правова регламентація, локальність, глобальність), соціологічних (гетерогенність, відкритість, підконтрольність, фрагментованість), інформаційно-комунікаційних (демасифікаваність, опосередкованість, перманентність, креолізованість, гіпертекстуальність) і часових вимірів.

¹ Корнєєв, В. (2016). *Актуальний стан і перспективи розвитку наукових досліджень соціальних комунікацій в Україні*. Київ: ПАЛИВОДА, 30.

² Mackay, W. (1999) Media Spaces: Environments for Informal Multimedia Interaction. *citeseerx.ist.psu.edu* <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.151.1670&rep=rep1&type=pdf>>, 57 (2018, вересень, 14).

³ Mackay, W. (1999) Media Spaces: Environments for Informal Multimedia Interaction. *citeseerx.ist.psu.edu* <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.151.1670&rep=rep1&type=pdf>>, 57 (2018, вересень, 14).

⁴ Краснов, с., Уланов, А., Матвеев, С. (2013). Анализ оперативности обработки информации с ограниченным временем актуальности. Бюллетень результатов научных исследований, Вып. 3 (8). *cyberleninka.ru* <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-operativnosti-obrabotki-informatsii-s-ogranichennym-vremenem-aktualnosti>, 39 (2018, вересень, 14).

⁵ Краснов, С., Уланов, А., Матвеев, С. (2013). Анализ оперативности обработки информации с ограниченным временем актуальности. Бюллетень результатов научных исследований, Вып. 3 (8). *cyberleninka.ru* <<https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-operativnosti-obrabotki-informatsii-s-ogranichennym-vremenem-aktualnosti,39>> (2018, вересень, 14).

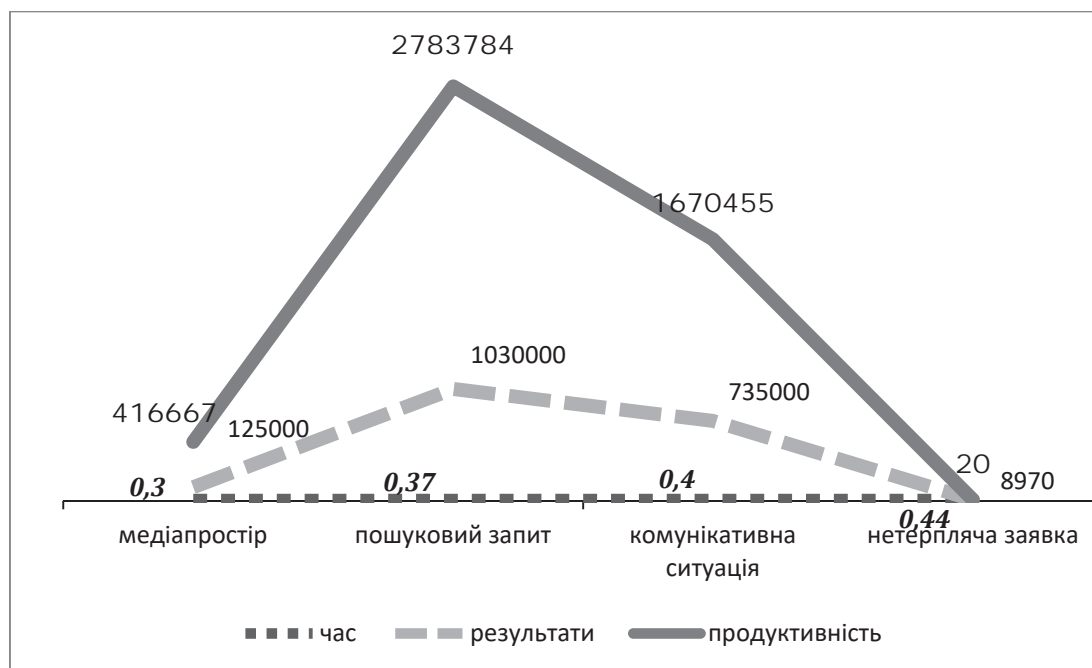

Рис. 1. Продуктивність реагування на акторські запити

Метою наукової розвідки є визначення провідних характеристик категорії часу у медіапросторі XXI століття, окресленого науковцями суспільством інформаційним (М. Кастельс, Т. Еріксен, Дж. Лалл), мережевим (М. Маклюен), індивідуалізованим (У. Бек, З. Бауман), постіндустріальним (Г. Інніс, Д. Белл). Е. Дюркгейм, проголосивши категорію часу справжнім соціальним інститутом, зазначає: «Ми можемо сприймати час тільки за умови розрізнення в ньому певних моментів ... Але якою би важливою не була ця відмінність для нашого власного досвіду, його далеко недостатньо для того, щоб створити поняття або категорію часу. ... Це абстрактна й безособова рамка, яка охоплює не тільки наше індивідуальне існування, але існування людства»¹. Події розташовані в часі відповідно до чітких, певних орієнтирів, «це не *мій час* організований в такий спосіб, а час, що мислиться об'єктивно всіма людьми однієї і тієї ж цивілізації»². Акцентуючи обумовленість ритмів Третньої хвилі розвитком нових технологій, Е. Тоффлер підкреслює: «Комп'ютер починає змінювати ... наші концепції часу... Він також змінює наші моделі зв'язку в часу, дозволяючи нам доступ до даних й обмінюватися ними "синхронно" (тобто одночасно) й "асинхронно"»³. Часовий вимір медіапростору дає змогу говорити про наявність індивідуального й соціального реєстрів, конкретизація і деталізація яких можлива в межах інформаційно-комунікаційного та соціального контекстів досліджуваного феномена.

Індивідуальний вимір часу актора медіапростору, репрезентований в соціальних мережах, в чатах, на форумах, в комп'ютерних іграх, під час роботи з пошуковими системами й електронною поштою тощо, дає змогу говорити про певні особливості реалізації означеної категорії: 1) *колажність* – сучасник проживає «це-хвилинне» (З. Бауман) життя, в якому події, ситуації, життєві негаразди переоцінюються й інтерпретуються, закарбовуються чи усуваються з пам'яті «уникаючи якоїсь власної логіки, власної ієрархії значення»⁴. Відсутність єдиноприйнятого орієнтиру провокує колажність індивідуального часу, надаючи людині можливість постійно і на власний розсуд вибудовувати історію свого життя, потрактовувати у зручний для себе спосіб

¹ Дюркгейм, Э. (1998). Элементарные формы религиозной жизни. *Мистика. Религия. Наука. Классики мирового религиоведения. Антология. Том. 2.* Москва: Канон+, 185–186.

² Дюркгейм, Э. (1998). Элементарные формы религиозной жизни. *Мистика. Религия. Наука. Классики мирового религиоведения. Антология. Том. 2.* Москва: Канон+, 186.

³ Тоффлер, Е. (2000). *Третья волна.* Київ: Вид. дім «Всесвіт», 225.

⁴ Бауман, З., Донскіс, Л. (2014). *Моральна сліпота. Втрата чутливості у плінній сучасності.* Київ: Дух і літера, 44.

успіхи й невдачі, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між особистими злетами й падіннями. Часова тріада минуле-теперішнє-майбутнє – доволіно, позалогікою трансформується в невичерпне розмаїття часових послідовностей: майбутнє – сьогоднішнє – майбутнє – минуле – «no-future»¹ (У. Бек); сьогоднішнє – майбутнє – минуле – теперішнє – «no-future» – сьогоднішнє; майбутнє – теперішнє – сьогоднішнє – майбутнє майбутнього «no-future» тощо; 2) *демасифікація*, дедалі більша індивідуалізація структур часу, передбачена Е. Тофлером і визначена провідною ознакою суспільства XXI століття, «відбувається паралельно з демасифікацією інших характеристик суспільного життя з приходом Третьої хвили»². Окремим прикладом демасифікації часового виміру медіапростору можна вважати гендерну маркованість індивідуального реєстру. Неформальне спілкування, здійснюване в соціальних мережах, з метою координації колегіальних дій, уточнення певних деталей при організації і проведенні спільних заходів, планування й вибір сумісних дозвіллевих практик репрезентує *гендерну маркованість* індивідуального часу. Сьогоднішнє, демонструючи доволі чітке розмежування виробничої і сімейно-побутової сфери життєдіяльності чоловіка, робить його індивідуальний час особистісною власністю: час можна економити, організовувати, планувати, інвестувати, розраховувати. Жіноча модель індивідуального часу, навпаки, демонструє релятивний, відносний характер часу, акцентує адаптивність до несхожих ритмів життя членів родини, чутливість до міжособистісних стосунків; 3) *поліхронічність* – інтенсифікація тенденції медіаспоживання в режимі базатадачності³ створює оптимальні умови симбіозу різноманітних подій, ситуацій, епізодів, існування / здійснення / протікання / яких відбувається одночасно. Практика соціальної й інформаційно-комунікативної діяльності, організована згідно з параметрами поліхронічного часу (Е. Холл)⁴, з одного боку, сприяє уникненню монотонності, формуванню навичок подолання хаосу, збереженню високого рівня зосередженості, з іншого, провокує зниження продуктивності діяльності через підвищену загрозу помилок і зволікань, поліхронічність може бути розцінена актором медіапростору як джерело роздратування й паніки; 4) *надситуативна тимчасовість* (С. Лішаєв)⁵ індивідуального часу акторів медіапростору може бути проілюстрована зсувом уваги з плинної схвильованості й занепокоєності ситуацією на турботу про «проживання власного життя»: «В надситуативному реєстрі тимчасовості... увага... сфокусована не на ситуації “в” житті, а на *житті як ситуації*»⁶. Надситуативна тимчасовість наче розриває горизонтальну єдність минулого-теперішнього-майбутнього, пропонуючи натомість вертикальну модель «життя в повну силу». Магістральна ідея сучасності – «жити в повну силу, жити повним життям», з одного боку, вимагає від сучасника не відкладати на майбутнє власне життя, проживати його «тут і зараз», гнати від себе думки про нікчемність та злиденність сьогоднішнього, з іншого, провокує відчуття можливості проживання декількох життів, здобуття шансів на втілення безлічі способів і варіантів існування.

Відокремлення сучасника від біологічних життєвих циклів, від природних ритмів існування, уможливлене й реалізоване індивідуальним реєстром часового виміру медіапростору врівноважується реєстром соціальним, пор.: «Нові моделі часу вплинуть на ритми нашого щоденного життя. Вони вплинуть на наше мистецтво. Вони вплинуть на нашу біологію. Тому що коли ми торкаємося часу, ми торкаємося всього людського досвіду»⁷. Індивідуалізація часу, акцентована Е. Тофлером як обов'язковий атрибут Третьої хвили, сприяє «самотності й суспільній ізоляції»⁸, тому мають бути «винайдені нові інституції»⁹, адаптовані до наслідків реструктуризації

¹ Бек, У. (2000). *Общество риска: На пути к другому модерну*. Москва: Прогресс-Традиция, 29.

² Тофлер, Е. (2000). *Третья хвиля*. Київ: Вид. дім «Всесвіт», 223.

³ Ильмухин, В. Н. (2016). Опыт изучения медиапотребления в многозадачном режиме: методология и основные результаты. *Вестник ЮУрГУ. Серия «Социально-гуманитарные науки»*. Т. 16, № 1, *cyberleninka.ru* <<https://cyberleninka.ru/article/n/opyt-izucheniya-mediapotrebleniya-v-mnogozadachnom-rezhime-metodologiya-i-osnovnye-rezultaty>>. (2018, вересень, 14).

⁴ Hall, E. (1990). *The Silent Language*. New York, London, Toronto, Sydney, Auckland: Anchor Books, 6–7.

⁵ Лишаев, С. (2015). Возраст и время. *Вестник Русской христианской гуманитарной академии*, том 15, выпуск 4, 50.

⁶ Лишаев, С. (2015). Возраст и время. *Вестник Русской христианской гуманитарной академии*, том 15, выпуск 4, 52.

⁷ Тофлер, Е. (2000). *Третья хвиля*. Київ: Вид. дім «Всесвіт», 224.

⁸ Тофлер, Е. (2000). *Третья хвиля*. Київ: Вид. дім «Всесвіт», 223.

⁹ Тофлер, Е. (2000). *Третья хвиля*. Київ: Вид. дім «Всесвіт», 223.

часу, спроможні наповнити соціальне життя сенсом і значущістю. Прикладом модернізованих соціальних інституцій є соціальні мережі, новітні медіа, цифрове телебачення тощо, звернення до яких із різних індивідуальних, суспільних, побутових причин породжує так звану «парасоціальну взаємодію» – «тобто медіа-опосередкована міжлюдська взаємодія... сприймається як безпосередня...»¹, – мотивом долучення до якої є задоволення бажання соціальної приналежності².

Відповідно, дозволимо собі припущення: провідні властивості соціального реєстру, з великою долею вірогідності, мають бути симетричними, конгруентними властивостям реєстру індивідуального: 1) *ризомність* (індивідуальний вимір – *колажність*) – Ж. Делез і Ф. Гваттарі ввели в науковий обіг термін «ризом» на позначення чисельних корельованих зв'язків, що існують не в лінійно-впорядкованій формі, а в хаотично-заплутаній. Ризомність обумовлює внутрішню рухомість медіапростору, формує відчуття його безперервної трансформації. Неконтрольований, на перший погляд, хаос, генерований функціональною безсистемністю й семантичною непов'язаністю часових параметрів існування суб'єктів (наприклад, новітні медіа, актори соціальних мереж) і об'єктів (наприклад, меседжери, повідомлення, зображення) медіапростору, може бути впорядкований відповідно до власних інформаційно-комунікативних і соціальних потреб акторів. В одному медіапросторі взаємодітимуть і взаємоіснуюватимуть актори, чії індивідуальні реєстри співпали й перевели їх на новий якісний рівень – соціальний реєстр. Тобто, ризомність як розмаїття взаємообумовлених і взаємозалежних зв'язків пропонує необмежений набір варіантів перетворення хаотично-заплутаних «з'єднань» у горизонтально-впорядковані ланцюги; 2) *глобальність* (індивідуальний вимір – *демасифікація*) у значенні переборення національно-державних кордонів, нівелювання і перетворення на фікцію уявлень про замкнений простір у фокусі дослідження часового виміру медіапростору може бути пояснена явищем трансгресії – здатності акторів і соціальних інститутів долати просторові, часові, культурні, соціальні, ідеологічні тощо бар'єри через напрацювання специфічних навичок і впровадження відповідних практик інформаційно-комунікативної діяльності. Е. Роджерс до визначальних ознак нових технологій уналежнює інтерактивність, індивідуальну, немасову суть і «асинхронну природу нових комунікаційних систем (у значенні необмеженості в часі)»³. Наприклад, інтерфейс соціальних мереж, крос-платформених меседжерів організовано в такий спосіб, що, з одного боку, присутність у синхронному, он-лайнному режимі учасників комунікації є необхідною умовою, з іншого, спостерігаючи за процесом продукування повідомлення, слідкуючи за послідовністю створення його в режимі реального часу, підпадаючи під дію ефекту співприсутності, актор на власний розсуд обирає ритм інформаційно-комунікаційної діяльності, керує швидкістю обміну повідомленнями; 3) *монохронічність* (Е. Холл) (індивідуальний вимір – *поліхронічність*) сприяє структуризації медіапростору, розташовуючи події, ситуації, явища як дискретні, поділені, окремі елементи. Монохронічний час, акцентують науковці, має неприродний, штучний характер⁴. В. Брайсон субстанцію часу оцінює як об'єктивну реальність у значенні зручної концепції координації, регламентації життєдіяльності людини: «час може розумітися і як своєрідна абстрактна діяльність, повторюваність, і як переживання змін»⁵, тобто чергування фактів, епізодів, випадків тощо. Монохронічність виступає своєрідною точною кореляцією індивідуальних реєстрів часового виміру медіапростору з реальністю, з певним традиційним вимірювальним параметром; 4) *ситуативна тимчасовість* (індивідуальний вимір – *надситуативна тимчасовість*), тимчасовість «малого радіусу дії»⁶, репрезентована в медіапросторі єдністю трьох часових вимірів: те, що в цю хвилину відчуває і переживає актор, що безпосередньо обумовлено і пов'язане з днями минулими, з недалекою тогочасністю, з найближчою проекцією «тут і зараз» на майбутнє, налаштуванням власного життя «на ритми завтрашнього дня»⁷ з позиції стурбованості порядком денним

¹ Цит. за Лалл, Дж. (2002). *Мас-медіа, комунікація, культура: глобальний підхід*. Київ: К.І.С., 100.

² Лалл, Дж. (2002). *Мас-медіа, комунікація, культура: глобальний підхід*. Київ: К.І.С., 100.

³ Цит. за: Мак-Квейл, Д. (2010). *Теорія масової комунікації*. Львів: Літопис., 126.

⁴ Цит. за Брайсон, В. (2011). *Гендер и политика времени. Феминистическая теория и современные дискуссии*. Киев: «Центр учебной литературы», 40.

⁵ Брайсон, В. (2011). *Гендер и политика времени. Феминистическая теория и современные дискуссии*. Киев: «Центр учебной литературы», 35.

⁶ Лишаев, С. (2015). Возраст и время. *Вестник Русской христианской гуманитарной академии*. Том 15. Выпуск 4, 50.

⁷ Тоффлер, Е. (2000). *Третья волна*. Київ: Вид. дім «Всесвіт», 19.

«це-хвилинного» життя. Ситуативна тимчасовість медіапростору «перетягує» на себе функції «реального часу» в значенні інструменту, приладу, здатного підтримувати час і диктувати темпи і ритми життя в соціумі.

Наведені міркування доводять вагомість часового виміру медіапростору поряд із вимірами технологічним, територіальним, соціологічним, інформаційно-комунікаційним. Є сенс говорити про наявність індивідуального й соціального реєстрів часового виміру медіапростору. Провідні властивості індивідуального реєстру: колажність, демасифікація, поліхронічність, надситуативна тимчасовість, – у медіапросторі врівноважуються реєстром соціальним (ризомність, глобальність, монохронічність, ситуативна тимчасовість), застерігаючи сучасника від ізольованості, задовольняючи бажання причетності до суспільства, акцентуючи зв'язок із соціумом.

References:

1. Toffler, E. (2000). *Tretya xvy`lya* [The third wave]. Kiev: Vy`d. dim Vsesvit. [in Ukrainian].
2. Kornyejev, V. (2016). *Aktual`ny`j stan i perspekty`vy` rozvy`tku naukovy`x doslidzhen` social`ny`x komunikacij v Ukrayini* [Current state and prospects of development for scientific research of social communications in Ukraine]. Kiev: PALY`VODA. [in Ukrainian].
3. Mackay, W. (1999) Media Spaces: Environments for Informal Multimedia Interaction. *citeseerx.ist.psu.edu* <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.151.1670&rep=rep1&type=pdf>> [in English].
4. Krasnov, S., Ulanov, A., Matveev, S. (2013). Analiz operativnosti obrabotki informacii s ogranichennym vremenem aktual`nosti [Analysis of the efficiency of information processing with limited time relevance]. *Bjulleten` rezul`tatov nauchnyh issledovanij* [Bulletin of scientific research results]. Issue 3 (8). *cyberleninka.ru* <<https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-operativnosti-obrabotki-informatsii-s-ogranichennym-vremenem-aktualnosti>> [in Russian].
5. Djurkgejm, Je. (1998). Jelementarnye formy religioznoj zhizni [Elementary forms of religious life]. *Mistika. Religija. Nauka. Klassiki mirovogo religiovedenija. Antologija* [Mystic. Religion. The science. Classics of world religious studies. Anthology.]. Moscow: Kanon+. Tom. 2, 174–231[in Russian].
6. Bauman, Z., Donskis, S. (2014). *Moral`na slipota. Vtrata chutly`vosti u ply`nnij suchasnosti* [Moral blindness. Loss of sensitivity in the fluidity of the present]. Kiev: Dux i litera. [in Ukrainian].
7. Bek, U. (2000). *Obshhestvo riska: Na puti k drugomu modernu* [Risk society: on the way to another modernity]. Moscow: Progress-Tradicija. [in Russian].
8. Il`muhin, V. N. (2016). Opyt izuchenija mediapotrebleniya v mnogozadachnom rezhime: metodologiya i osnovnye rezul`taty [Experience of studying media consumption in multitasking mode: methodology and main results]. *Vestnik JuUrGU. Serija «Social`no-gumanitarnye nauki»* [Scientific bulletin Of The SUSU. «Social Sciences and Humanities» series.]. Volume 16, № 1. *cyberleninka.ru* < <https://cyberleninka.ru/article/n/opyt-izucheniya-mediapotrebleniya-v-mnogozadachnom-rezhime-metodologiya-i-osnovnye-rezultaty> > [in Russian].
9. Hall, E. (1990). *The Silent Language*. New York, London, Toronto, Sydney, Auckland: Anchor Books [in English].
10. Ly`shaev, S. (2015). Vozrast y` vremya [Age and time]. *Vestny`k Russkoj xry`sty`anskoj gumany`tarnoj akademii`y`* [The bulletin of the Russian Christian Academy]. Volume 15. Issue 4, 46-55 [in Russian].
11. Llal, Dzh. (2002). *Mas-media, komunikaciya, kul`tura: global`ny`j pidxid* [Media, Communication, Culture. A Global Approach]. Kiev: K.I.S. [in Ukrainian].
12. Mak-Kvej], D. (2010). *Teoriya masovoyi komunikaciyi* [Mass Communication Theory]. Lviv: Litopy`s. [in Ukrainian].
13. Brajson, V. (2011). *Gender i politika vremeni. Feministicheskaja teorija i sovremennye diskussii* [Gender and the politics of time. Feminist theory and contemporary discussions]. Kyiv: «Centr uchebnoj literatury» [in Russian].